

4.1 Kelionės laiku

Kelionės – tai vienas nuostabiausių dalykų, kai norima praturtinti ir praskaidrinti savo gyvenimą. Keliaudami žmonės atsipalaiduoja, patiria įvairių nuotykių, įgyja žinių ir pasitikėjimo savimi. O kas žinoma apie keliones laiku? Šiandieninėje spaudoje daug rašoma apie nusikėlimą į praeitį ar ateitį. Apie laiko mašinų sukūrimą ir keliavimą laiku sukurta nemažai filmų, parašyta knygų, kurių istorijos atrodo realistinės. Einšteinas, sukūręs reliatyvumo teoriją, įrodė, kad fizikos dėsniai leidžia vykti kelionėmis laiku. Iki Izaokas Niutonas neužbaigė savo darbo apie judėjimo dėsnius 1687 m., laiko apibrėžimas buvo laikomas labiau filosofijos nei mokslo sritimi. Tačiau Niutonui aprašius, kaip daiktai juda veikiami jėgos, laikas tapo jo matematinio realybės aprašymo dalimi, kadangi jo reikia judesiui ir pasikeitimams pagrįsti. Niutonas laikė laiką absoliučiu ir nepaliaujamu, aprašė jį kaip egzistuojantį visiškai už erdvės ribų ir nepriklausomą nuo bet kokių erdvėje vykstančių pokyčių. Tai vis dar daugeliui mūsų būdingas požiūris: mes galvojame, kad laikas nuolat eina tarsi egzistuojętų įsivaizduojamas kosminis laikrodis, skaičiuojantis sekundes, valandas ir metus, nepriklausomai nuo mūsų jausmų apie bėgantį laiką.

Pagal Jim Al-Khalili, Kelionės laiku: mokslinis faktas ar mokslinė fantastika?

Keliauti laiku galima ne tik kuriant prietaisus ir ieškant būdų, kaip tą padaryti, bet ir atkuriant istorinius faktus, kurių šiandien jau nebėra. Justinas Žilinskas – teisininkas, tarptautinės humanitarinės teisės specialistas, Mykolo Romerio universiteto (MRU) Tarptautinės ir Europos Sąjungos teisės instituto profesorius, publicistas, rašytojas, vaikų literatūros autorius, tinklaraštininkas ir mokslo populiarintojas, parašęs knygą „Mano Vilnius mano“. Tai nuotykių knyga paaugliams, kurioje aprašoma originali kelionė laiku po Vilnių su dviem draugais – Aiste ir Simu. Autorius kviečia leistis į nuotykius, šuoliuoti per laiką, nerti į Vilniaus paslaptis. Kartą Simas ir Aistė, užklydę į „vaiduoklių namą“ Antakalnio gatvėje 25, susipažino su paslaptingu namo gyventoju – Vilniaus Metraštininku. Nuo tos dienos draugai kasdien važiuoja į Metraštininko paskirtą vietą ir mena miesto mįsles – trankosi po kunigaikščių menes, lenda po kapinėmis, skrenda virš sodų, slepiasi nuo okupantų, šaiposi iš pavergėjų, kovoja už laisvę!

4.1 Kelionės laiku

Mano Vilnius mano

Prarastasis Vilnius

Kaip ir įprasta po audros, pusę nakties talžiusios miestą, kitą dieną staigiai atšalo. Vėjas pasisuko iš šiaurės, temperatūra nukrito, o iki pat pavakarės dulkė įkyrus lietus. Visgi vakarop draugai ir vėl grįžo pas Metraštininką.

Pats pirmas Simo užduotas klausimas buvo:

– O aktas ten ir tebekabo, kur paslėptas? Aš tą namą žinau!

– Deja, – Metraštininkas skėstelėjo rankomis, – jis kažkur iškeliavo. Gal į kitą slėptuvę? Bet atsimeni, ką sakė? Svarbiausia – tokius dalykus nešiotis širdyje...

– A... – neslėpė nusivylimo Simas. O jis jau galvojo, kokią sensaciją sukeltų!

– Ir Vilnius lietuvių širdyje bei darbuose tapo sostine, – tarsi pertraukos nė nebūtų buvę, tęsė Metraštininkas. – Tiesa, trumpam. Sunku net įsivaizduoti, koks didžiulis chaosas kilo po Pirmojo pasaulinio karo – nedėkingas jaunai, mažai tautai... Rusijoje užvirė klaidingas pilietinis karas tarp raudonųjų bolševikų ir baltųjų, norinčių sugrąžinti carą. Vokiečiams, kaip pralaimėjusiems Pirmąjį pasaulinį karą, liepta pasišalinti iš užgrobtų teritorijų, taip pat ir iš Lietuvos. Vilniaus užsinori ir Lenkijos valstybę atkuriantys lenkai, sujunda ir vietiniai bolševikai, manantys, kad Rusijoje kuriamas rojus... Tad Vilnius keičia šeiminingus kaip tvarkingas mokinukas – kojines. Lietuviai išsikelia Gedimino bokšte savo vėliavą, bet čia bolševikai skelbia savo valdžią ir Lietuvos taryba bėga į Kauną, tada lenkai išveja bolševikus, bet po kiek laiko bolševikai sugrįžta ir išveja lenkus... Jaunos Lietuvos kariuomenė kovoja su bolševikais po visą Lietuvą ir išstumia juos į Latviją, Rusija su Lietuva pasirašo taikos sutartį ir tuo metu planuoja galutinai sumalti Lenkiją. Bet nuo lenkų gauna į skudurus... Dar sugebate sekti? – paklausė draugų.

Simas noriai linktelėjo, Aistė tiesiog pasistengė mandagiai patylėti.

– Galiausiai Vilniaus likimas vis dėlto buvo sprendžiamas tarp Lenkijos ir Lietuvos. Iš pradžių atrodė – Lietuvos naudai, bet Lenkija, deja deja, nesuprato, kad lietuviams Vilnius nepalyginamai svarbesnis nei Lenkijai. Juk Lenkija dar turi ir Varšuvą, ir Krokuvą, bet ne – apetitas jai kilo bevalgant... 1920 metais, tarpininkaujant neseniai susikūrusiai tarptautinei organizacijai – Tautų Sąjungai, Lietuva ir Lenkija pasirašė Suvalkų sutartį, pagal kurią Vilnius atiteko Lietuvai. Bet jau kitą dieną, dar net neįsigaliojus sutarčiai, į Vilnių įsiveržė lenkų generolo Liucjano Želigovskio daliniai, neva nepaklusnūs Lenkijos vadovui Juzefui Pilsudskiui... Beje, kilusiam iš Lietuvos.

– Bet sakėte, kad sutartį pasirašė! – pertraukė Simas.

– Pasirašė, bet nusprendė nesilaikyti. Ir dar suvaidino spektaklį – sukūrė neva nepriklausomą Vidurinės Lietuvos valstybėlę, kuri po penkerių vargano egzistavimo

4.1 Kelionės laiku

metų „pasiprašė“ prijungiami prie Lenkijos. Tik tas „pasiprašymas“ įvyko nedalyvaujant visoms kitoms Vilniaus tautinėms bendrijoms – lietuviams, gudams, žydams. Ir nuo to laiko Lietuvoje, teturinčioje laikinąją sostinę – Kauną, pamokos prasidėdavo mokytojo žodžiais: „Vilnius okupuotas“, o mokiniai atsakydavo: „Mes jį atvaduosim“...

– Bet ir niekšai gi tie lenkai! – piktai metė Simas.

– Oi, Simai, kad viskas būtų taip paprasta, – atsiliepė Metraštininkas. – Sutinku – begalinis Lenkijos noras dominuoti šiose žemėse tarp dviejų pasaulinių karų buvo ir savanaudiškas, ir netoliaregiškas... Bet ne tik lenkams tokios mažos naujos valstybės kaip Lietuva, Latvija ar Estija atrodė nevisavertės, įtartinos ir dar visokios kokios... Didelės tautos, deja, dažnai nesupranta mažųjų norų. Labai dažnai... Joms svarbiau buvo taika, svarbiau buvo užtvara nuo bolševikinės Rusijos, negu beveik neišsprendžiami čionykščiai sienų pasidalijimo klausimai... Žinote, ką kažkada apie Vilnių pasakė Didžiosios Britanijos politikas Loidas Džordžas? Ogi nusistebėjo, kodėl lenkai ir lietuviai pešasi dėl miesto, kuris daugiausia gyvenamas žydų ir gudų...

Justinas Žilinskas

1. Perskaitykite tekstą ir atsakykite į klausimus.

1. Kaip manote, apie kokį aktą yra užsimenama ištraukos pradžioje? Kuo jis svarbus Lietuvai?
2. Kodėl Vilnius tik trumpam buvo tapęs sostine? Kas ir kodėl norėjo pasisavinti Vilnių?
3. Tarp kokių šalių buvo sprendžiamas Vilniaus likimas? Ar toks sprendimas buvo priimtinas Lietuvai?
4. Kokią sutartį pasirašius Vilnius atiteko Lietuvai? Ar ta sutartis spėjo įsigalioti?
5. Kokių tautybių žmonių tuo metu gyveno Vilniuje? Ar pasirašant taikos sutartis buvo paisoma jų nuomonės?
6. Koks miestas tuo metu buvo tapęs laikinąja sostine?
7. Kaip ištraukoje apibūdinamas Lenkijos noras dominuoti Lietuvos žemėse?
8. Kuo stebėjosi Didžiosios Britanijos politikas Loidas Džordžas?
9. Perskaitykite visą knygos „Mano Vilnius mano“ skyrių „Prarastasis Vilnius“. Aprašykite, koks Vilnius buvo anksčiau ir kokį jį matote dabar.

Rašymui

A series of horizontal lines for writing, consisting of 20 evenly spaced lines that span the width of the page.

